VZPOMÍNKA

NA

FR. ŠIMÁČKA.

V bývalém Amer. klubu dam v salonĕ p. V. Náprstka

proslovil

dne 10. května 1885

PROF. DR. JOSEF DURDÍK.

V PRAZE.

TISKEM KNIHTISKÁRNY F. ŠIMÁČKA. — NÁKLADEM VLASTNÍM.

1885.

† Fr. Šimáček.

Vzpomínka na Fr. Šimáčka.*)

Velectěné shromáždění!

Když nám tak náhle přítel zmizí, tu za vzdechem: „Víc tebe nespatřím!“ hned se ozve v prsou vzpomínka: „Kdy jsem tě spatřil poprvé?“ Konec i počátek vyniknou a spojí se v jeden akkord vznášející se kolem celku života právě dokonaného. A tak i já, stoje nad čerstvým rovem přítele nás všech, zadumal jsem se v dávnou dobu tu, duch můj zaletěl zpět a viděl živěji

*) Slovo toto bylo promluveno v prvním dojmu hned po truchlé události, a titulem svým už naznačuje, že nechce býti snad životopisem zesnulého přítele. Proto v něm mnozí právem budou pohřešovati věci důležité, zevrubnější data a podrobnější ocenění zásluh Šimáčkových. Vytýkaje sám tyto nedostatky nemohu zatajiti přání, aby se takový životopis úplnější co možná brzo zjevil, aby ti, kdož Šimáčkovi v posledních letech života jeho ještě blíže stáli, svými známostmi přispěti mohli. Není tak hned četby nám příhodnější nežli jsou životopisy mužů v našem národním snažení vyniklých, a používám zde výslovně místa ku poznámce, že bychom věru takových životopisů měli míti už mnohem více než jich máme. Nehledíc ani k povznešení a utužení, plynoucímu z nich čtenářům mladším, byli by to vzácní příspěvkové ku poznání našeho života v dobách nepříznivých a pak též zejména k dějinám literatury. Mnozí spisovatelé, kterým látka schází, našli by zde hojné a vděčné pole pro svou pilnosť i obratnosť, a mohli by poskytnouti něco věcného, ba mnohem platnějšího nežli bývají pokusy jiného druhu, ale pyšnějších názvů.

než kdy jindy ten radostný obraz mládí před sebou, místo i čas mi vstoupily na paměť.

Bylo to roku 1855, když jsem, nedaleko odtud, ve Slovanské (tenkráte Braithutově) kavárně na nábřeží poznal Šimáčka. Bude tomu za nedlouho třicet let, a po celou tu dobu zůstal jsem s ním v dobrém přátelství, tak že jsem seznati mohl povahu i záměry jeho.

V místnosti dotčené scházívalo se tehdy několik mladíků, ze kterých mnozí napotom došli dobré pověsti a platnosti v životě českém, jakožto básníci, novináři, politikové, učenci. Někteří z nich ztratili se dříve, jiní jsou dosud na živě a mohou mi býti svědky toho; připomínám jen na jména jako jsou: Rudolf Maier, Hálek, Janda, Ceyp z Peclinovce, Košín z Freudenfeldu, Heyduk, František Jeřábek, Neruda, Zoubek, Jiljí Jahn, Kolář, Smolík a jiní a jiní.

Řadu tuto Šimáček doplňoval, an zastupoval už tehdy s plným vědomím jeden důležitý živel našemu národnímu životu potřebný, totiž otázku vývoje hospodářského, důležitostí praktických, a usiloval dosíci cíle toho zvelebením živností a celého školství.

Tenkráte, kdy politický život u nás úplně utlumen byl, kdy pode tlakem soustavy vládnoucí na veřejnou činnosť takého rázu ani pomysliti se nemohlo, snažení české uteklo se v část literatury, v básnictví, v dějepis, v mluvnictví a v elegické blouznění a toužení.

Pro Šimáčka v tom stále něco scházelo. On jasně prozíral, že má-li národ náš opět vyniknouti a k plnému životu přijíti, musí si pojistiti půdu pod nohama, hleděti si praktických otázek, zvelebení výroby své a škol svých, jež tenkráte co do množství i co do jakosti silně lišily se od nynějších. Celý rok pak jsem tehdy, a to r. 1856 stopoval v něm práci myšlénkovou, jež vedla pomalu k záměru, založiti nový zvláštní časopis pro lid, časopis, který by jednak poutal nejširší kruhy čtením zábavným, jednak prováděl hlubší vlastní svůj program, totiž probouzeti účastenství a horlivosť ku zvelebení živností a školství.

Tenkráte, kdy, jak známo, zmalátnělosť a beznaděj duchův se byla zmocnila, kdy nebylo ruchu politického, ani jiné záštity pro české podniky podobné, byl záměr Šimáčkův tím odvážnější. Nebylo novin politických, nebylo spolků, nebylo schůzí, můra reakce tížila veřejný život, a nikde známky příznivého obratu. Zavládl klid, klid hřbitovní. — Aj tu z nenadání mladík doposud zcela neznámý vystoupil s takovým střízlivým programem, prováděl jej s nadšeností, s myslí houževnatou a skromnou, že vzbudil pozornosť všeobecnou a na mnohých stranách pak radostné a činné účastenství. Bylo-li by nyní založiti časopis takého druhu činem literarním, bylo to tenkráte přímo činem národním. „Posel z Prahy" jest obdobou almanachu „Máje", o němž jinde jsem psal; tenť se také týmž časem připravoval, ale vydán byl na počátku roku 1858, — vlaštovčí to známka vesny v českém básnictví, mladší bratr Poslův na jiném poli. „Posel z Prahy" však jej předběhl o celý rok. „Posel z Prahy" znamená nové vyniknutí našich politicko-hospodářských snah za let padesátých, a čím trudnější byl tehdejší suchopár, tím významnějším stal se skrovný Šimáčkův časopis. Tenký svazek pětiarchový, který vyšel v lednu 1857, ohlásil tuto novou dráhu, a věru lze říci, že mladý Šimáček rázem postavil se v první řadu našich vůdčích sil. V čerstvém slavověnci na hrob jeho položeném potrvá ta jedna immortelka s nápisem: „Posel z Prahy", plně zasloužená, hodná, aby vděčný národ povždy ji udržoval svěží a zelenou.

Kdo neznaje tehdejších našich poměrů nyní probírá se těmi nepatrnými svazečky, nyní, kdy zvykli jsme novinám tak objemným a srdnatým, bude se věru diviti, že mohl „Posel z Prahy" vůbec nabyti jakési platnosti, že můžeme mu přikládati takého významu. Nenádherný, prostičký, skromný jest jeho obsah. Když někde nižší realka s českou řečí vyučovací zřízena byla, jásotem byla přivítána; když potravní spolek někde vznikl, pokládán za událosť; když některé číslo skonfiskováno, musilo se to velmi modestně oznámiti čtoucímu obecenstvu — asi tou formulí: „pátému svazku stala se

nehoda, ale my dáme za něj náhradu" a podobně. Byl to jediný tenkráte skoro politický list český, vycházel pouze desetkráte do roka, aby úředně nemohl býti pokládán za noviny, za žurnal, nýbrž za knihu, a na jeho obálce mimo jméno vydavatele: „Vojtěch Bělák" stálo: „Nákladem dra. Ant. Šimáčka. Tiskem A. Renna, v kommissi u Dominikusa na rynečku".

Ale takovými skromnými prostředky se pracovalo a znenáhla nová jakás nauka šířila. Lid počal opět říkati si to slovo: Spolek, spolek, a počal zakládati spolky. I povstaly takto spolky potravní, řemeslnické a výrobnické různého druhu, čtenářské, školské, rolnické, hospodářské a podobné. Tenkráte právě Šimáček prováděl heslo: „Spolčujme se!" a jeví se vesměs jako velebitel a šiřitel zásady spolčovací, líčil, co spojené síly zmohou, ku podpoře vzájemné odkazoval, nabádal především ke spolkům v oněch praktických oborech života a mnohé bezprostředně sám založil neb zakládati pomáhal.

Mezi těmito spolky však zvláště jeden druh výše vynikl a stal se jaksi specialitou Šimáčkovou, a to spolky výpomocné, které by poskytovaly zálohy malému živnostníku, aby mohl v konkurrenci s fabrickými závody svou živnosť zdárněji provozovati, tak zvané záložní kassy čili záložny.*) Význačná jsou místa, kterými Šimáček objasňuje čtenářům podstatu záložen, nejen co do věci, ale spolu pro jeho sloh a popularní způsob písma, nechť otevřeme, kde otevřeme ty jednotlivé ročníky. Tu v jednom článku vykládá princip záložny; obsah jeho lze zkrátka udati: Kapitalista jednomu

*) Až do roku 1859 a dále ještě říkalo se záložní kassy, záložní spolky, nebo záloženské; roku onoho však v létě seděli jsme, dr. Kodym, Šimáček a já, v Proškově kavárně na Malé straně, zrovna pod mostem v pravo „u tří pštrosů", a v hovoru o záložních kassách jsem prohodil, proč bychom se stále vlekli s dlouhým výrazem o dvou slovích, maje nové slovo za lubem. „Máte pravdu," odpověděl Kodym, „mohli bychom snad říkati záložnice". „Ještě kratčeji," doložil jsem já a vypustil jsem z úst poprvé slovo záložna: to se líbilo ještě více a ujalo se později všeobecně.

řemeslníkovi nepůjčí, poněvadž není jistoty při něm, ať má i zdravé ruce, dobré smýšlení, chuť ku práci; přijdou-li však tři, čtyři a zaručí se všichni za jednoho a jeden za všechny, dojdou spíše úvěru, což každému přirozeně vysvítá. Tím spíše se jim půjčky podaří, když se jich spojí několik set, a tak ve vzájemném podepření jednoho druhými vzroste pevnota jich. Když jich už jest tak veliké množství, nepotřebují pak ani toho kapitalisty; vklady jich činí tu velikou studnici, ze které mohou členové bráti zálohy. Vklady tyto vzrůstají a úročí se, a tak jest každá záložna spolu spořitelnou. I vyličuje dále Šimáček popularním způsobem zřízení záložen, vedení knih, úkoly jednotlivých zřízenců, ředitele, pokladníka, účetního, správní rady; seznamuje čtenáře s příslušnými zákony a pravidly ústavů peněžnických; ukazuje, kterak i při nejchudších třídách možno zakládati takové kasy, služebným všeho druhu, domkářům, dělníkům, a že zejména zde spořivosť a vzájemnosť pravé divy koná.

Chudí dělníci v Rochdalu, kteří si tak pomáhali na vzájem a v otázce svépomocných spolků novou dráhu razili r. 1843, tito, jak sami sebe nazvali, „poctiví pionýři Rochdalští“, byli mu idealním vzorem, a spisovatel, ze kterého hlavně poučení v těch věcech čerpal, známý politický oekonom Schulze-Delitzsch, jenž dal v Německu vydatný podnět k zakládání a organisování potravních i záloženských spolkův.

Schulzemu zase byly vzorem pokusy anglické, které měly heslo svépomoci; nám pak zejména toto heslo znamenitě svědčilo. Nemohu se pouštěti v rozbor a sudbu zásady svépomoci, i přiznávám, že mnozí duchaplní spisovatelé na nedostatečnosť zásady té ukázali; nicméně u nás pode vlivem tohoto hesla mnoho dobrého k místu se přivedlo.

Veliké podniky naše národní jsou výsledkem ducha svépomoci, Národní Divadlo i Matice školská a j. Nechci zde kritisovati tábory protivné, ani řešiti nejpalčivější otázky socialní a národohospodářské nebo soustavu společenskou zřizovati; tolik však tvrditi si troufám,

že vedle jiných zásad, které lidu doporučovati možno, zajisté v jisté platnosti potrvají spořivosť a svépomoc. Tyto zásady Šimáček stále na srdce kladl svým krajanům, ty mu vedly péro, an přivolával ducha vzájemnosti a nabádal k zakládání spolkův, aby jednotlivec hospodárností svou zjednal sobě blahobyt a tím pak i celý národ zámožným se stával. On byl poctivý pionýr těchto zásad, sám jich užíval, na svou sílu spoléhaje provedl, co provedl — on jest muž, jenž sám sebe učinil, a self made man. Jména Šimáček a Záložny zrovna srostly dohromady, jedno vyvolává druhé. Uvedením a organisováním záložen Šimáček stal se dobrodincem tisícům krajanů svých. zachoval mnohé před záhubou hospodářskou, má tedy patrný a veleznačný podíl svůj ve zvelebení hmotného stavu národa, což bylo jeho jasným programem. Spolky vůbec, ale záložny zvlášť u nás v Čechách znamenitě se rozmohly, jest jich v Čechách už mnoho set. Pomáhají nejen jednotlivcům, nýbrž podporují všechny národní podniky veřejné, dodaly úvěru v Čechách jiného tvaru, učinily jej samostatným, vymanily jej z podruží peněžníků cizozemských neb nám nepřátelských, a věru z každého toho štítu, který v městě neb vesnici české oznamuje sídlo záložny, jako by mi kývala rozpracovaná tvář Šimáčkova. Nechci zde psáti ani dějiny jich, ani statistiku, ale v dějinách těch zůstane jméno Šimáčkovo na jednom z předních, ne-li na nejpřednějším místě.

Druhý hlavní rys v obraze horlivé činnosti Šimáčkovy jest školství. Předpokládám zde, že význam škol nyní všeobecně oceněn a že známo jest, jak se školy rozmnožily a zejména české školy. K tomu platně přispěl Šimáček působením svým; onť s plnou odvahou počal „boj o školu“, tak že už před 25 lety psal o něm Poutník od Otavy asi v tento smysl: Po celou dobu čtyrletého trvání svého listu neustal vždy a vždy pozornosť českého obecenstva obraceti na školy, objasňoval jich důležitý, předůležitý pro nás význam, vykládal zákony školské, prospěchy z nich pro nás plynoucí a stopoval vůbec bedlivě stav a vývoj škol. Žádný periodický

list ještě nepočínal si tak neohroženě a vřele, jako Posel z Prahy, když ve školství svaté zájmy krajanů svých zastával. Přimlouval pak se upřímně za školy realní, maje však na mysli jakési školy odborné, které by k rozkvětu řemesel a hospodářství přispívaly, — nikoli pouhé a kusé nápodoby gymnasií; z podobných příčin povzbuzoval k zakládání učelišť průmyslových, k zavedení a rozšíření opakovacích hodin, velebil, kde se co dobrého a školám prospěšného stalo, káral, kde sobectví a nepřízeň školám uškoditi hleděly. Toto neunavné přihlédání ke školství bylo nezbytným průvodčím Posla z Prahy, ano jeho v té věci horlivosť takořka příslovím se stala.

Články o školách v Poslu z Prahy za onoho čtyrletí ovšem budou teď mnohému zraku zdáti se velmi krotké, primitivní, malicherné. Ale považme dobu, kdy psány byly; a zdají-li se krotkými, jest to též dokladem, jak jsme od té doby pokročili. Šimáčkovo jméno tudíž i s dějinami českého školství nerozlučně spojeno zůstane. On své rytěřování za školy „už podnikl v čase, kdy opravdu těžko bylo tak vystupovati; známoť, jakých překážek přemáhati, jakých osočování vytrpěti musil. V úplném vždy brnění zákona nucen byl vystupovati proti vlivu osobností jednotlivých, které ani netajily, že chtí český živel potlačiti." (Poutník od Otavy, 1860, str. 141.) Pamětníkům není třeba na mysl uváděti, že mezi oněmi jednotlivými osobnostmi byl hlavně školní rada Mareš, jehožto intencím Šimáček nejvíce odporoval. Pouhou poukázkou ke jménu Marešovu však Šimáčkův boj o českou školu, i ráz boje a účastenství v něm úplněji se objasňuje, tak že už tehdy Šimáček všestranného uznání mezi námi došel. Uznání toto tlumočí dotčený list: „Kdybych moci měl, dekretoval bych Poslu z Prahy za jeho zásluhy o školství národní pochvalu, aby se mu i veřejně vzdala, jak se mu soukromé ze všech stran skutečně projevuje." (Tamže, str. 140.)

Tak Šimáček v prvním čtyrletí svého Posla z Prahy*)

---

*) I pro mne jest ono čtyrletí mile památno; odvážilť jsem se tehdy v Poslu z Prahy na veřejnosť, ovšem pod rozličnými pseudonymy a šiframi, jakž také Šimáček („Vojtěch Bělák" a jiných jmen užívaje) sám činíval.

stojí zde jako muž podnikavý, bojující, ale nezlomený a plný dobrých nadějí v budoucnosť.

Tu přišel diplom ze dne 20. října 1860 a s ním náhlý obrat věcí, v menším rozměru sice, ale podobný obratu roku 1848. Vše se náhle změnilo, volnosť a veřejnosť i novinám opatřily jiné působisko, moc a činnosť netušenou. I zamýšlel Šimáček na počátku let šedesátých podle nových potřeb rozšířiti svůj list na velký politický organ, — ale přese všechno úsilí nebylo mu povolení dáno. To byl by býval průběh jediné přirozený a samosrozumitelný, aby „kniha", která se již osvědčila v poměrech stísněných, byla se nyní rozvinouti mohla na skutečný žurnal. Kdo jiný nežli Šimáček byl tak povolán a tak připraven k čelnému redaktorství novin! Že se mu to tehdy, v důtklivé době přechodu, nepodařilo, pokládám za první osudnou ránu v jeho životě. Tak stal se spolupracovníkem Národních Listů zatím založených a prováděl své zásady dále, toliko s větším sebevědomím a důrazem. Ale přece mu tam nesvědčilo: tím, že nebyl více samostatným ředitelem listu, byl jaksi odšinut ze své pravé dráhy; rozmíšky se ukázaly, a jako v každém společenstvě, když se rozhojňuje, když více členův a činnosti nabývá, snadno se dostavují spory: stalo se tak i u nás; rozlišování náhledů počalo a došlo i výrazu v listech veřejných. — Šimáček stal se konečně opět samostatným ředitelem velkých novin, totiž Národa, r. 1864; ale Národních Listův už dohoniti nemohl. Rozbírati příčiny toho, nenáleží sem. Poukazuji k době té nechtěje nikterak zevrubněji sáhati do záležitostí posud dosti známých; pro Šimáčka to byly doby kruté, rozčilující a rozhodující. Skoro dvě léta pracoval tu a zápasil o rozšíření kruhu čtenářstva; nemoha

---

Vedle přirozené náklonnosti, kterou začátečník literarní chová ku pseudonymu, stávaly tenkráte ještě jiné důvody, které jej doporučovaly při časopise tak střeženém. Šimáčkův programm: — povznesení společenského stavu našeho zvelebením hmotné stránky a škol — k sobě mocně lákal, uvedl jakýs nový ton v úvahy naše, otázka vlastenectví došla nových tvarův, a netušené kolbiště všem silám otevírati se zdálo. Nicméně bylo přispěvatelů méně, nežli by se podle oněch jmen a známek zdálo.

číslo předplatitelů tak rozmnožiti, aby se časopis hmotně vyplácel, po velkých ztrátách zastavil jej (1866). Snad měl vydržeti ještě několik měsíců jen — buď jak buď — ale byla to druhá osudná rána pro něho.

Když Národ zanikl, vrátil se Šimáček opět k Poslu z Prahy, jejž vydával co týdenník, pak rozšířil na list denní; stíhání a trestání však na něj ještě několikráte dolehlo. Začínal znova; v útulku domácnosti, po boku čilé, výborné choti své nalézal útěchu a obnovu sil. Jeho obrovské síle pracovní podařilo se opět vyspěti vzhůru. Konečně domohl se tiskárny a stal se nakladatelem. Teď přišel v nový směr činnosti a podnikavosti, a že byl k němu povolán, o tom dal skvělé důkazy vydáváním nákladných znamenitých děl, jako jsou: Kottův Slovník, Sedláčkovy Hrady a Zámky, Všeobecná Pathologie, Encyklopaedie paedagogická, Světozor, Libuše, Rusko, Egypt a j. K dílům takovým při našich přece malých poměrech a skrovném čtenářstvu náleží mnoho odvahy, veliká odhodlanost i obětavost.

Teď byl by došel přístavu; hmotné poměry jeho by se byly znenáhla ustálily, on byl by zažil své druhé mládí a požívati mohl ve zklidněném životě výtěžků vytrvalé práce své — — v tom ho stihla smrt zrovna nenadále! A právě on náležel k těm, kteří mají dlouho žíti, aby se celý jich vnitřní vznět projevil; on zemřel na počátku této druhé dráhy své. Druhdy byl obětí naší politické situace, an mu v době, která rozhodná byla, nebylo povoleno, aby zarazil vlastní časopis svůj; teď však, kdy po všem zakoušeném protivenství našel zase pevnou půdu, kdy definitivně byl se vzdal svých denních novin a nakladatelství nastoupil, na úsvitě dalších svých záměrů podlehl přílišnému namáhání. Tragický to osud!

Šimáček celým působením svým na jiné i životem vlastním repraesentuje jeden důležitý člen, závažnou stránku našeho národního života a celé organisace naší. Jedním slovem lze naznačiti vše, slovo to jest známé a skutečně libozvuké: „blahobyt“ . . .

a odtud povstalo tak mnohé nedorozumění, tak mnohý křivý výklad i výsměch. Ano smysl slova byl porušován, jako zvuk jeho po anglicku (sic!) pronášen na potupu jemu (blehobajt). „Blahobytník“, stoupenec nebo přítel směru toho stalo se přezdívkou, stigmatem! A přece jak lehko jest přivésti světlo do té věci a rozřešiti celý spor. K neuvěření, jak heslo to mohlo komu býti pohoršením, jak někdy celé kruhy lidí pobloudití mohou v otázce tak jednoduché, tak zapomínati na přirozené zásady zdravého rozumu. Kdo by pochyboval nyní, že i národ, chce-li co provésti, musí míti k tomu přiměřené prostředky; a že, nemá-li jich, svou snahu vypnouti musí, aby si je opatřil? Národ musí se domoci blahobytu, má-li dojíti jisté platnosti politické. Bez prostředků hmotných, bez peněz bychom nebyli vystavěli Národní divadlo, — ovšem bez nadšenosti také ne — ale právě proto musí býti obé. Duch i prostředky hmotné — obé se musí spojiti, má-li povstati něco velikého, — a ve velkém lůně národa musí obé vyskytovati se. Ani nejkrásnější růže nevzroste bez prsti, ani nejprudší idealista nebude hlavou dělati díru do zdi, nýbrž chopí se dláta a kladiva. Šimáček nebyl z těch, kteří by zneuznávali váhu snah idealních, on toliko chtěl poukazovati na druhého činitele, na otázky praktické, na zvelebení stavu hmotného. Jednostranným, nepravým a zhoubným bylo by bývalo počínání jeho teprve, kdyby byl druhého činitele úmyslně podceňoval a snižoval, snahy idealní za plané prohlašoval, zlatému teleti se kořil a jakési rozkošnictví kázal. Nic z toho ze všeho. On sice, an upozornil na ony potřebné podmínky vývoje, uvádí u nás v jistém smyslu novou epochu, ale tyto podmínky nebyly mu cílem jediným, absolutním. Byl-li kdo, byl zajisté on idealista též — měl svou ideu a statečně ji zastával ku prospěchu celku, rozšiřoval ji, pracoval za ni a trpěl. Nechci se ani pouštěti v další výklady té věci, která tak samozřejma jest a konečně všem lidem vysvitne . . .

Dalek jsa činiti Šimáčkovi výtku z toho, shledávám v tom právě význam jeho — a pružinu k celému jeho činění. Bylo by

i na dále záhodno, všímati si v této věci jeho rad; v mnohém, co napsal, teprve později ukáže se pravda.

Blahobyt zůstane přece cílem všech mužů pro národ pracujících; — on s toho slova sňal všechnu hanu — — co může býti v národním ohledu přáním naším nejvroucnějším, nežli aby snahy vlastenecké měly v zápětí skutečný prospěch, zlepšení celého stavu našeho, aby v národě našem rozmohl se blahobyt, aby národ co možná šťastným se stal a schopným zas úkolů slavných?

A jak toho chtěl dosíci — pro sebe i pro svůj národ? Ničím jiným než prací, poctivou, neunavnou prací; žádným šejdem, žádnou nekalou spekulací. „Kdo vám namluviti chce, že můžete zbohatnouti jinak nežli spořivostí a prací, toho vyžeňte z příbytku svého; totě travič“ smýšlel s Franklinem. Sám pracovati uměl až do vysílení, neznal žádného slitování s sebou samým a býval ovšem v nebezpečí, žádati podobné od každého. Mílo s ním bylo obcovati, však společností k zábavě nevyhledával; nikdy neměl kdy, stále spěch a vždycky co dělat. Práce byla jeho evangelium, on pravý apoštol práce. Požitků málo dbal, snad jediné ve svém snažení jich docházel; za posledních let hojněji divadla si přával. Talent řečnický velkého slohu mu scházel; on nedovedl si osvojiti ten potřebný aplomb, jenž při veřejném mluvení takové účinky mívá. Jak byla společnosť poněkud četnější, stranil se slova. Snad mu to mnohdy uškodilo, že nedovedl v rozhodném okamžiku způsobem řečnickým rázně vymoci sobě, co chtěl. Slovo psané jest vždy pozdější a mnoho na něm schladne, co v okamžiku žárem působí. Ostatně se stává, že kdo umí pérem vládnouti, třeba mistr slova písemného, do ústního přednesu si nedůvěřuje. A takovým mistrem byl Šimáček; obratnosť péra jeho všeobecně známa. On dovedl psáti mnoho a hned z první vody na čisto. Nepřehledná jest řada — snad na tisíce — jeho článkův, úvah, výzvův a rozprav, tolika různými listy a knihami poroztroušených. Šimáček náleží k nejplodnějším spisovatelům českým. On spolu bezprostředným vlivem a vzorem mnoho mladších literatů vychoval; celý těm žur-

nalistů vycvičil se v jeho pracovně, jež jim byla dobrou školou. A to jest konečně jeho nejvlastnější praedikát: on byl žurnalista, pravý žurnalista s celou příchvalou, jaká se k slovu pojívá, s podkladem ryze ethickým, mravním; byl pravý žurnalista nejen co do literarní obratnosti, nýbrž i co do poctivosti srdce, co do váhy a určitosti záměrův i vydatného působení, a také s přídavkem u nás zobecnělým, s pokutami a žalářem — — tak psal i jednal vždy z přesvědčení, energií svou dodal mnoho vznětů životu našemu, byl světlem, učitelem, rádcem lidu svému, miloval jej, pobádal v před, ale také neustal varovati jej před svůdnými bludičkami.*)

A odměna? Uznání? Vzdycháme všichni po spravedlnosti, ale pravidlem jest, že zásluha neodměňuje se dle zásluhy. Někdy, jako náhodou dobré činění dochází odměny; obyčejně hrách padne vedle jehly. Ano jako když házíme hrách na zeď, proti jehle nastrčené: zřídka kdy se zrnko napíchne. Ctižádost jedněch, závisť druhých odchyluje známku zevnějšího uznání s pravé cesty, a tak se mnohým, kteří ji zasloužili, nedostane odměny, jindy s lidmi, kteří sotva o veřejnosť zavadili, nadělá se hluku, svět je zasypává četnými věnci a velebí. Nevděk světem vládne, spravedlnosti není v životě; tento skutek musíme si uvědomiti, s ním se spřáteliti, jej vždy a všude v počet bráti. Spravedlnosti není

---

*) Nepouštím se hloub do podrobna, ač by bylo zde právě látky dosti; ale jednu stránku ne v letoře, nýbrž v povaze žurnalisty Šimáčka dlužno vytknouti. Mocná péra zbraň ovšem svede někdy člověka, že okamžité vášni své někdy uzdu pustí a unésti se dá k tonu nepřístojnému. Toho není u Šimáčka, marně po něčem takovém pátráme v jeho činnosti novinářské. Ve všech statích, které on psal, vždy vážný ton, jednání věcné, byť řízné; nic frivolního, nic kousavého, žádné osobnůstkářství, žádné zákeřnictví; polemika řídká, a zjevila-li se kdy, mírná a důstojná, pádná, ale spíše žalující než urážející. Jakkoli citelně dotkly se ho často nástrahy, on v sobě všechno uzavřel, zapjal se výše, ztichl a nebránil se proti nim. Neměl hořkosti ani proti nepřátelům svým, a kdyby byl zůstal živ, byl by se s nimi se všemi smířil; co stále kázal, smír a sjednocení, šlo mu vskutku od srdce, jež mu sice bolesť často rvala, ale spíše by ho byla učinila misanthropem, samotářem, však nikdy k pomstě nevzbouřila. Jest to zkrátka nedostatek urputnosti, co ho vyznačuje.

v životě, — „ale má býti“, odpovídá idealista. Kdyby se celá skutečnosť spikla a hučela nám do uší: „spravedlnosti není v životě — hle zde statistiku, ta vám to dosvědčí,“ — my přece pocítíme tím důtklivěji: ale má býti! Ona jest idealní požadavek. Nechť ji nezastaneme mezi věcmi, ideal trvá. Zejména co se týče veřejného uznání, zevnějších známek jeho, novin, oslav, řádů, vyznamenání tak zvaných musí nám povědomí o ideale býti útěchou . . .

Člověk však, kterému se nedostalo spravedlnosti, potřebuje jen umříti — aj tu se situace hned změní. Nad hrobem zmizí mnoho, co proti živému se ještě odvažovalo, zášť a závisť umlkají, pohnutí se zmáhá i mysli sokovy, stíny v obraze ustupují do pozadí a světlé stránky vyniknou: smrť má tajemnou smírčí moc. Před její tichou mluvou rozprchá se mlha a tiší se roj vášní, a mnohá pře, která prve lidi bouřila na vzájem, ukáže se pouhým nedorozuměním. A tak se stalo: mnohé nedorozumění ze starých časů donesené zmizelo tou pouhou zvěstí o nebezpečné nemoci Šimáčkově; najednou se mnohé otázky záhadné vyjasnily a lítosť se jevila všude. Zde, zvláště zde objasňujíc a smiřujíc bude působiti smrť, tak žalostná, neočekávaná, tragická . . .

V divukrásném měsíci máji, kdy jaro na svém vrchole, kdy příroda zdobena barvami života nás láká k sobě ven, tak že se zrovna divíme, jak přece můžeme vydržeti v těchto těsných ulicích a zdech, kdy všechno k nám jako by volalo: „Žij, člověče, a těš se tomu žití“ — hle, tu jako dvě sosny vysoké a posud zdravé, náhlou ranou klesají ona i on! Jen snad něco málo pozornosti k svému vlastnímu zdraví, a obě rány by snad byly zažehnány, on i ona byli by se snad ještě těšiti mohli z tohoto jara . . . V této době věru tíže se umírá — ta krása světa se příliš luzně skví, a vše, co teď má umříti, umírá časně . . .

Ano padl dříve Šimáček, než jsme si sami byli počítali. Bylť dobrého zdraví, mohutného těla a věru nenáležel ku křehkým existencím. Mohl přijíti hodný náraz a nesklátil ho — zde na-

jednou podlehl, jako se stává v říznějším ději, v boji. — Běžímeť útokem proti dělům a dobýváme hory, na jejímž vrchole se vznáší náš ideal... tu padne jeden, tu druhý... slzu mu věnujme, — a už opět zní trubka, volajíc: dále, dále, v před, bojovníci! Ba takovým bojovníkem bojujícím v první řadě, jarým příkladem pro soudruhy své byl Šimáček. Zajisté pohled na jeho život také nám poskytuje, co už starým zdálo se divadlem nejvznešenějším, bohů hodným, totiž statečného muže v boji s osudem a překážkami plánů svých. Ale překážky jsou k tomu, aby byly přemáhány; člověkem býti, totě bojovníkem býti; žíti znamená vojevati!

A přece budiž jmín za šťastného! S vyššího stanoviska pohlížíme na života jeho běh; bylť normalní, pravidelný a požehnaný. Pomněme, že blaho života nezáleží v líném požívání statků jakýchsi, nýbrž v přemáhání překážek, v provádění cílů svých. Půl století zde trval, a lze říci, že dvě třetiny času toho věnoval vědomému zápasu, boji za něco vyššího. Hle, v celku se mu hlavní věci přece podařily, zejména prospěl nejpřednější záměr, za nějž pracoval: zvelebení národa. On náležel k těm, kteří mohli tvořiti a tvořili. měl vždy odvahu k jarému činění a zanechal stopu po životě svém; tenť není psán v povrch vody neb lehkého písku, nýbrž v desku nad mramor pevnější. I jemu svědčí slova, která si zavzdechl světlý básník, cítě konec svůj:

Však *žil* jsem, a ne marně! Duch můj může
Snad ztratiť sílu svou, má krev svůj žár
A tělo mé se sřítiť v bolestech:
Než něco ve mně jest, co přetrvá
I bol i čas, žíť budouc, já až dožiju...

Zemřel po krátké chorobě — bolestné to překvapení pro jeho příbuzné a přátele — však také netrápen žádným neduhem dlouhotrvajícím, ještě v plné síle svého rozmachu; nepřežil se, nezevšedněl, neomrzel se. V životě svém doznal mnoho útrap, ale i mnoho blahých dob. Našel srdce účastná a viděl, že mu krajané přece porozuměli; požíval štěstí rodinného, pocítil, jak divotvornou

moc potěchy i záštity chová v sobě láska ženy a jakým nebem může býti lůno domácnosti — a věru, to může vyvážiti všechna protivenství, kterých člověk venku zakouší.

Zanechal, co muž zanechati může: díla svá, památku žehnanou a děti, — dva syny, ve kterých žije dále. Na nich teď záleží, aby žili důstojně otce svého, vždy pamětlivi jsouce, že povoláni jsou k něčemu, co už velezdárným způsobem počato jest, že obecenstvo má už jakési právo na ně, právo, žádati, aby věrně prováděli závěť otcovu. Učiňtež tedy synové z bolesti své nový síly zdroj a snažte se, pokud možná, zaplniti mezeru, která v řadách našich povstala pádem otcovým. A učiní-li tak, mohou kojiti se nadějí, že obecenstvo zase neostaví jich bez podpory, k tomu konci, aby spisy tak důležité a nádherné mohly býti vydávány dále a bodejž i dokončeny. To by bylo nejvhodnější uznání zásluh Šimáčkových a nejpěknější pomník v písemnictví jemu zbudovaný. S přáním tím souhlasiti bude zajisté každý znatel a přítel literatury naší. Sláva památce Šimáčkově, čest a zdar jeho dílu!

Od dra. Josefa Durdíka vyšly:

Leibnitz und Newton. V Dobrosoli. C. M. Pfeffer. 1869.

O poesii a povaze lorda Byrona. V Praze. J. S. Skrejšovský. 1870.

Dějepisný nástin filosofie novověké. I. díl. V Praze. V kommissi Frant. A. Urbánka.

Byronův Kain. I. sv. Poesie světové. V Praze. Dr. Ed. Grégr a Ferd. Dattel. 1871.

Psychologie pro školu. V Praze. Theodor Mourek. 1872. — Druhé vydání. 1875. — Třetí vydání K. Bellmann. 1882.

O velikém hvězdáři Koperníkovi. V Praze. J. Otto. 1872.

O letorách. V Praze. J. Otto. 1873. — Druhé vydání. 1880.

Kallilogie čili o výslovnosti. V Praze. Theodor Mourek. 1872.

Karakter. V Praze. J. Otto. 1873. — Druhé vydání. 1875.

Pozor na lesy! V Praze. J. Otto. 1873.

Básně Rudolfa Mayera. V Praze. Dr. Edv. Grégr a Ferd. Dattel. 1873.

O pokroku přírodních věd. Nákladem vlastním. V kommissi dra. Edv. Grégra a Ferd. Dattla. 1874.

Kritika. Výbor úvah o zjevech literárních a uměleckých. V Praze. Fr. A. Urbánek. 1884.

Všeobecná Aesthetika. V Praze. I. L. Kober. 1875.

Rozpravy filosofické. V Praze. I. L. Kober. 1876.

O významu nauky Herbartovy. (Otisk z Časopisu Českého Musea.) V kommissi dra. Edv. Grégra a Ferd. Dattla. 1876.

Řeč v pětistyletou ročnici úmrtního dne Karla IV. Nákladem vlastním. 1879. Výnos věnován Jubilejnímu fondu.

Tóma ze Štítného. V Praze J. Otto. 1879.

Über das Gesammtkunstwerk als Kunstideal. (Zvláštní otisk z „Politiky".) V Praze. V kommissi dra. Edv. Grégra a Ferd. Dattla. 1880.

Poetika jakožto Aesthetika umění básnického. Díl I. V Praze. I. L. Kober. 1881.

Stanislav a Ludmila. Tragoedie v pěti jednáních. V Praze. Nákladem vlastním. V kommissi dra Edv. Grégra a Ferd. Dattla. 1881.

O filosofii a činnosti B. Bolzana. Nákladem Akademického čten. spolku v Praze 1881. Čistý výnos věnován Akademickému domu.

O methodičnosti ve studiu filosofie. V Praze. I. L. Kober. 1882.

O Kantově Kritice čistého rozumu. V Praze. J. Otto. 1882.

Karthaginka. Tragoedie v pěti jednáních. V Praze. Nákladem vlastním. Tiskem a v kommissi Jos. R. Vilímka. 1882.

O módní filosofii naší doby. V Praze. J. Otto. 1883.

Leibnitzova Monadologie. V Praze. J. Otto. 1884.

O pokroku mravnosti. V Praze. J. Otto. 1884.

Vzpomínka na Fr. Šimáčka. V Praze. Nákladem vlastním. 1885.
